

Pyhäjoki 2017

Parhalahden tuulivoimapuiston arkeologinen
lisäselvitys

Inventointialuetta Jylhänojan varrella.

Jaana Itäpalo 3.11.2017

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen lisäinventoinnin Pyhäjoen Parhalahden tuulivoimapuiston laajennusalueella. Tuulivoimapuiston alueella on tehty arkeologinen maastoinventointi vuonna 2013, jonka jälkeen voimapaikkoihin on tullut muutoksia. Tässä selvityksessä tehtiin inventointia 5 voimalapaikan alueella. Työn tilaajat ovat Puhuri Oy ja FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy. Maastotyön teki FM Jaana Itäpalo 19.9.2017 1 kenttätyöpäivän aikana.

Tarkastusalueiden lähistöltä ei tunnettu ennen täydennysinventointia arkeologisia kohteita. Lähimmät tunnetut muinaisjäännökset olivat Yrttikallion tervahauta ja Kapustakurun maakuopat. Yrttikallion tervahauta sijaitsee nyt tarkastetuista alueista pohjoiseen hankealueella ja Kapustakurun maakuopat n. 1,5 kilometrin etäisyydellä lähimmästä tuulivoimalan paikasta.

Täydennysinventoinnissa ei löytynyt uusia arkeologisia kohteita.

Sisällysluettelo

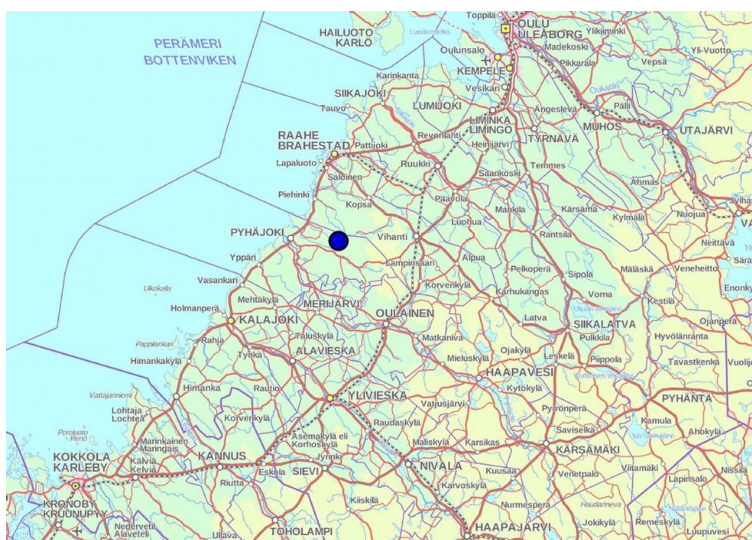
S.

1. Perustiedot.....	3
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1. Esiselvitys.....	4
2.2. Tutkimushistoria.....	4
2.3. Menetelmä.....	5
3. Maisema, topografia ja geologia.....	5
4. Alueen maankäytön historiaa	8
5. Tulokset.....	10
6. Aineistoluettelo.....	11

1. Perustiedot

Inventointialue: Parhalahden tuulivoimapuiston laajennuksen yleiskaava
Tilaajat: Puhuri Oy ja FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy
Hankeomistaja: Puhuri Oy
Inventoinnin laji: osainventointi
Kenttätyöaika: 19.9.2017, 1 kenttätyöpäivä
Karttanumerot: TM35-lehtijako, R4133L (mk 1:20000)
vanha yleislehtijako, 243209 (mk 1:20000)
Korkeus: n. 50-62,50 m mpy
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Kopio raportista: Museoviraston arkisto (digitaalinen ja paperikopio), Pohjois-Pohjanmaan museo (digitaalinen kopio)
Aiemmat löydöt: -
Inventointilöydöt: -
Aiemmat tutkimukset: lähialueella 2013, Timo Jussila ja Timo Sepänmaa, inventointi.

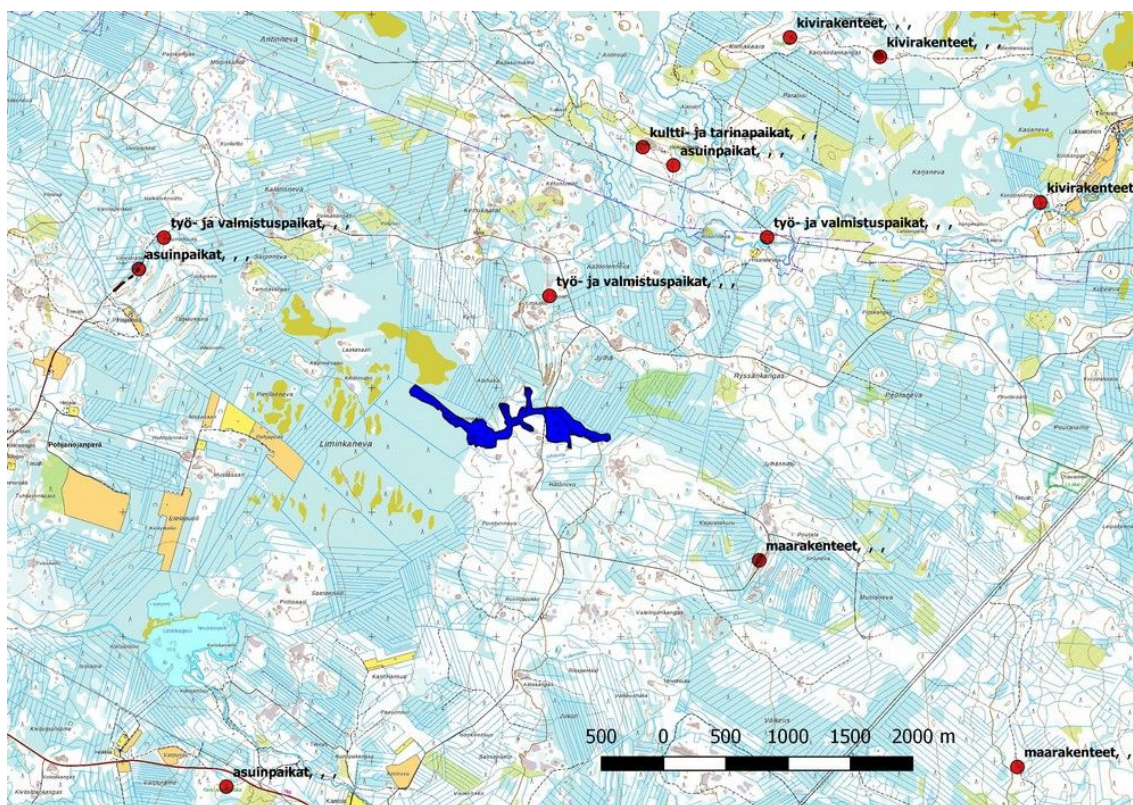

Taustakartta Mml 2017

Tuulivoimapuiston sijainti.

2. Lähtökohdat ja menetelmät

Pyhäjoelle suunnitellaan Parhalahden tuulivoimapuistoa. Suunnittelualue sijaitsee n. 10-15 km Pyhäjoen kuntakeskustasta itään ja itäkoilliseen Pyhäjoen ja Raahen kuntarajan eteläpuolella. Alueella on tehty arkeologinen maastoinventointi vuonna 2013. Myöhemmin voimalapaikat ovat muuttuneet, ja sen vuoksi tehtiin täydennysinventointi. Inventointi kohdistui 5 voimalapaikan alueelle. Suunnittelualue on metsämaastoa ja asumatonta. Maastoinventoinnin kohteena olevilta alueilta ei ollut tiedossa arkeologisia kohteita. Lähin tunnettu muinaisjäänös on Yrttikallion tervahauta, joka sijaitsee hankealueella ja on inventoitu vuonna 2013.

Tunnetut arkeologiset kohteet punaisina ympyröinä ja alueina, kohdetiedot Museoviraston Kulttuuriympäristön palveluikkunan mukaan, inventointialue sinisenä.

2.1. Esiselvitys

Arkeologisen potentiaalin arviointi perustuu alueella aiemmin tehtyjen maastotutkimusten tuloksiin, etenkin huomioidaan vuoden 2013 Parhalahden tuulivoimapuiston inventointi silloisen suunnittelutilanteen pohjalta. Lisäksi käytetään eri aineistoja, joiden avulla asemoidaan nykyiselle karttapohjalle tunnetut ja mahdolliset uudet muinaisjäännökset sekä muut ihmisen aikaansaamat pois käytöstä jääneet rakenteet ja niiden sijainnille potentiaalisia maaston kohtia.

Keskeisiä aineistoja ovat GTK:n kallio- ja maaperäkartat, Maanmittauslaitoksen ortoilmakuvat, korkeusmalli sekä laserkeilausaineisto ja Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämä digitaalinen tietokanta. Kirjallisuuden ja vanhimman karttamateriaalin avulla on pyritty selvittämään alueella sijaitsevat poiskäytöstä jääneet yli 100 vuotta vanhat asutus- ja elinkeinohistorialliset kohteet. Vanhin aluetta kuvaava tarkempi karttamateriaali on 1800-luvun puolivälistä. Vanhimmat peruskartat ovat vuodelta 1954, joiden avulla on arvioitu lähihistoriassa tapahtuneita maankäytön vaikutuksia mahdollisiin alueella sijaitseviin arkeologisiin kohteisiin.

2.2. Tutkimushistoria

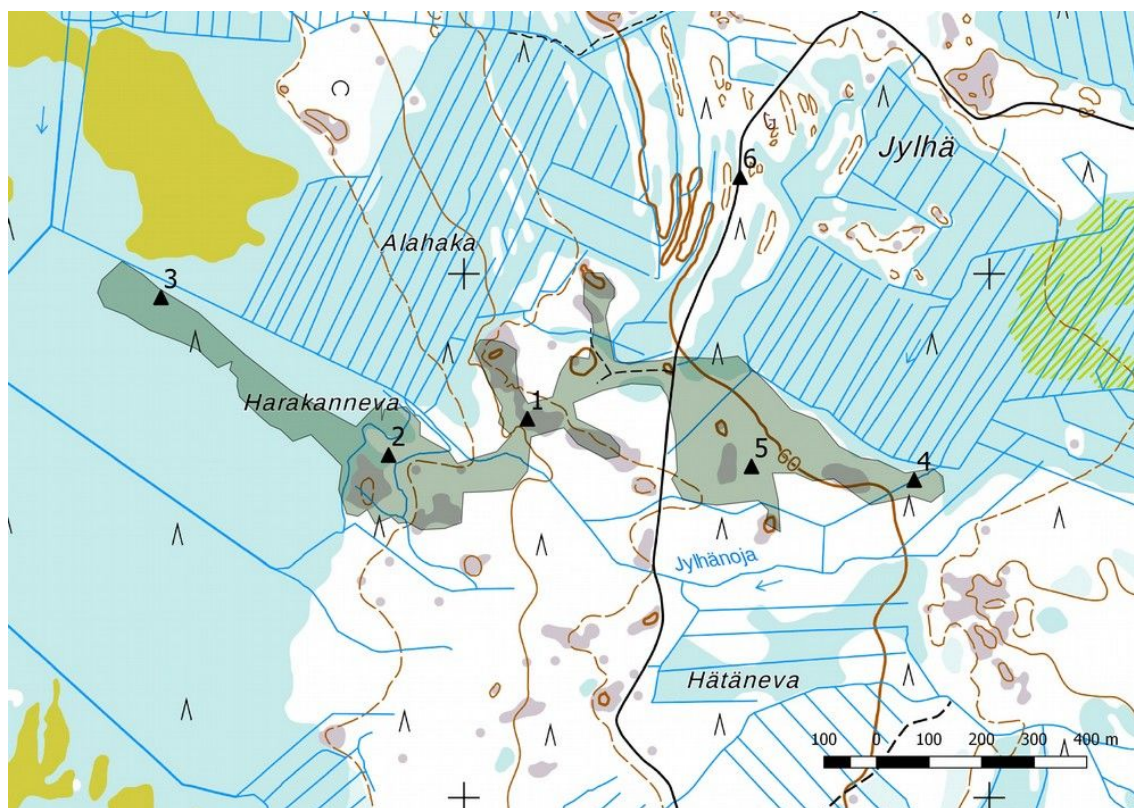
Pyhäjoen muinaisjäännökset on inventoitu 20 vuotta sitten (Mika Sarkkinen, Pohjois-Pohjanmaan liitto). Inventointi painottui entuudestaan tunnetuille kohteille ja esineiden löytöpaikoille. Lähialueella inventoitiin vuonna 2012 muinaisjäännöksiä ja muita kulttuuriperintökohteita valtion talousmetsissä (Hans-Peter Schulz, Pohjanmaa länsiosa, kulttuuriperintöinventointi. Metsähallitus 2012). Inventoinnissa paikannettiin mm. Kapustakurun ajoittamaton kuoppakohde. Vuonna 2013 inventoitiin Parhalahden tuulivoimapuisto ja hankkeen voimajohtolinjauksen silloisen suunnittelutilanteen pohjalta. Löytyneet kohteet olivat tervahautoja (Timo Jussila ja Timo Sepänmaa, Mikroluisti Oy). Lähialueilla on viime vuosina tehty myös useita muita tuulivoimahankkeisiin liittyviä inventointeja (Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu). Vuoden 2016 Pyhäjoki, Merijärvi, Kalajoki, Raahen Hanhikivi – Jylkkä/Lumimetsä voimajohtolinjauksen selvityksessä on inventoitu puiston lähialueella. In-

ventoinnissa löytyi läheltä tuulivoimapuistoa kivikautinen asuinpaikka, jossa tehtiin samana vuonna koekai-
vaus. Kohde oli vähälöytöinen: hioinlaa'an katkelmia 3 kpl, kvartsiitti-iskos, kvartsikaavin, kvartsi-iskoksia 19
kpl (Petro Pesonen, Museovirasto).

2.3. Menetelmä

Selvitys tehtiin 5 voimalapaikalla ja niiden ympäristössä. Voimaloiden suunnitellut sijoituspaikat inventoitiin n.
50-500 metrin säteellä, Liminkanevalla tasaisella suolla sijaitsevat voimalapaikat kuitenkin hyvin yleispiirtei-
sesti. Vanhimpien historiallisten karttojen perusteella ei löytynyt potentiaalisia tarkistettavia kohteita. Alueella
ei esiinny esihistoriallisten asuinpaikkojen sijainnin kannalta topografialtaan tai maaperältään otollisia tai tyy-
pillisiä alueita, joten koekoppien kaivaminen ei ollut tarpeellista ja mahdollista. Inventoinnissa otettiin valoku-
via, kirjattiin maasto- ja maisemaselvityksiä sekä mahdolliset taustatiedot. Paikkatietohallintaan käytettiin
QGis 2.14-ohjelmaa.

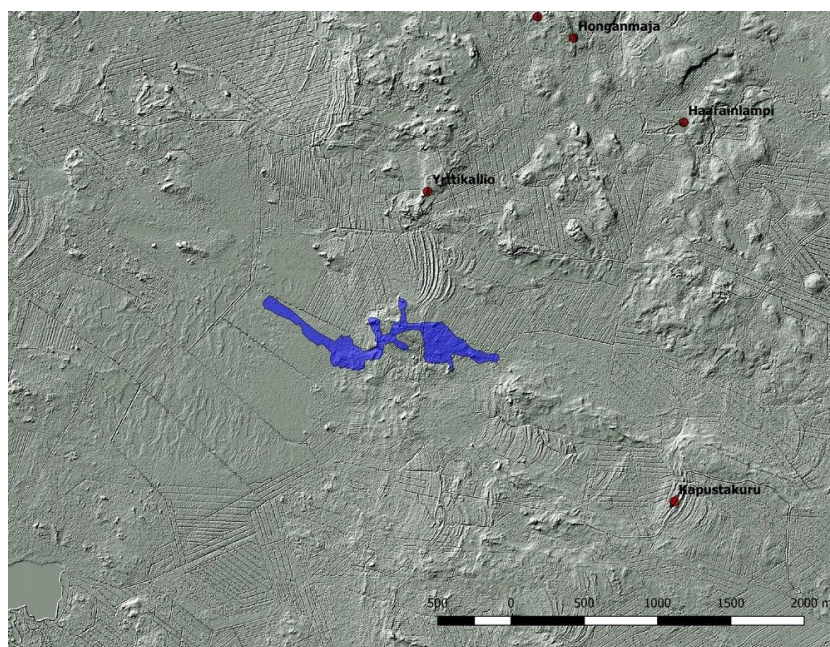
Inventoidut alueet ja valokuvauspaikat 1-6 kolmiona (valokuvat seuraavassa luvussa).

3. Maisema topografia ja geologia

Tarkastetut alueet sijaitsevat kaukana asutuksesta metsämaastossa. Alue on enimmäkseen tasaista pohja-
moreenialuetta, turvemaata ja kallioista maastoa, muutamat kalliot kohoavan hieman ympäristöstään. Metsät
ovat talousmetsiä. Liminkanevasta on säilynyt hieman laajempi osa ojittamattomana. Korkeuserot ovat pie-
niä, enimmäkseen alle 2,5 m / 100 m. Huuhtoutuneita rakkakivikkoja tai maaperältään hiekkaa olevia alueita
ei esiinny. Isompia vesistöjä ei ole, alueella virrannut Jylhänoja ei ole enää luonnontilainen. Suunnitellut voi-
malapaikat sijaitsevat kivikkoisella ja kallioisella maaperällä sekä rämeellä ja suolla molemmiin puolin alueella
kulkevaa Riemulantietä. Maasto on paikoin hyvin vaikeakulkuista metsäojituksista ja -aurauksista johtuen,
metsät kasvavat monin paikoin tiheää ja nuorta puustoa, mistä johtuen lisäksi näkyvyys oli usein huono.

Inventoidut alueet ja valokuvauspaikat ortokuvalla, tausta-aineisto Mml 10/2017.

Tarkastusalueet 2 m:n korkeusmalliin perustuvaa vinovalovarjosterasteria vasten, Mml (9/2017). Tunnetut arkeologiset kohteet punaisina ympyröinä ja alueina. Esihistorialliset kohteet korreloivat hiekkadyynialueiden kanssa, Kapustakuru voi ajoittua esihistorialliseen aikaan, muut kartalle merkityt kohteet ovat historiallisia.

Kuva 1. Alueen kalliot ovat matalia.

Kuva 2. Entinen niittyalue suon reunalla, kuva luoteeseen.

Kuva 3. Liminkanevaa. Alueella on kulkenut talvitie.

Kuva 4. Rämeen reunaa voimalapaikan lounaispuolella.

Kuva 5. Kallionyppylä voimalapaikan vaikutusalueella.

Kuva 6. Riemulantietä inventointialueen pohjoispuolella, kuva etelään.

4. Alueen maankäytön historiaa

Esihistoriallinen aika

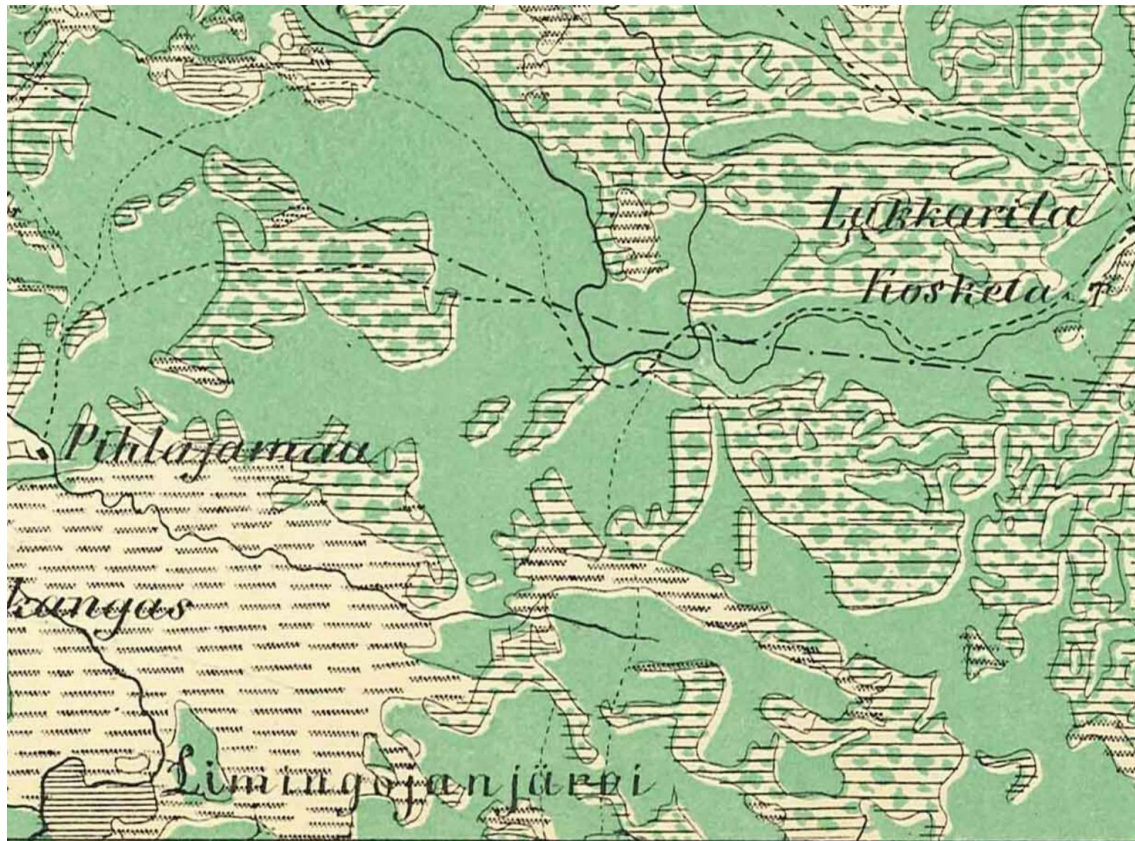
Tarkastusalueiden sijaintikorkeus n. 50-62,5 m mpy vastaa aikaa karkeasti n. 5000-6000 vuotta sitten. Kohdealueilla ei sijaitse tunnettuja esihistoriallisia kohteita. Lähin tunnettu mahdollisesti jaksoon ajoittuva kohde oli Kapustakuru, missä on maakuoppia hiekkakankaalla n. 1,5 kilometrin etäisyydellä lähimmästä voimalapainkasta. Lähin esihistoriallisten muinaisjäännösten keskittymä sijaitsee n. 4-6 km pohjoiseen Raahen puolella, siltä tunnetaan mm. useita kivikautisia asumuspainanteita ja asuinpaikkoja. Noin 2 km länteen sijaitsee n. 45 m mpy Vetelärämeen kivikautinen asuinpaikka.

Historiallinen aika

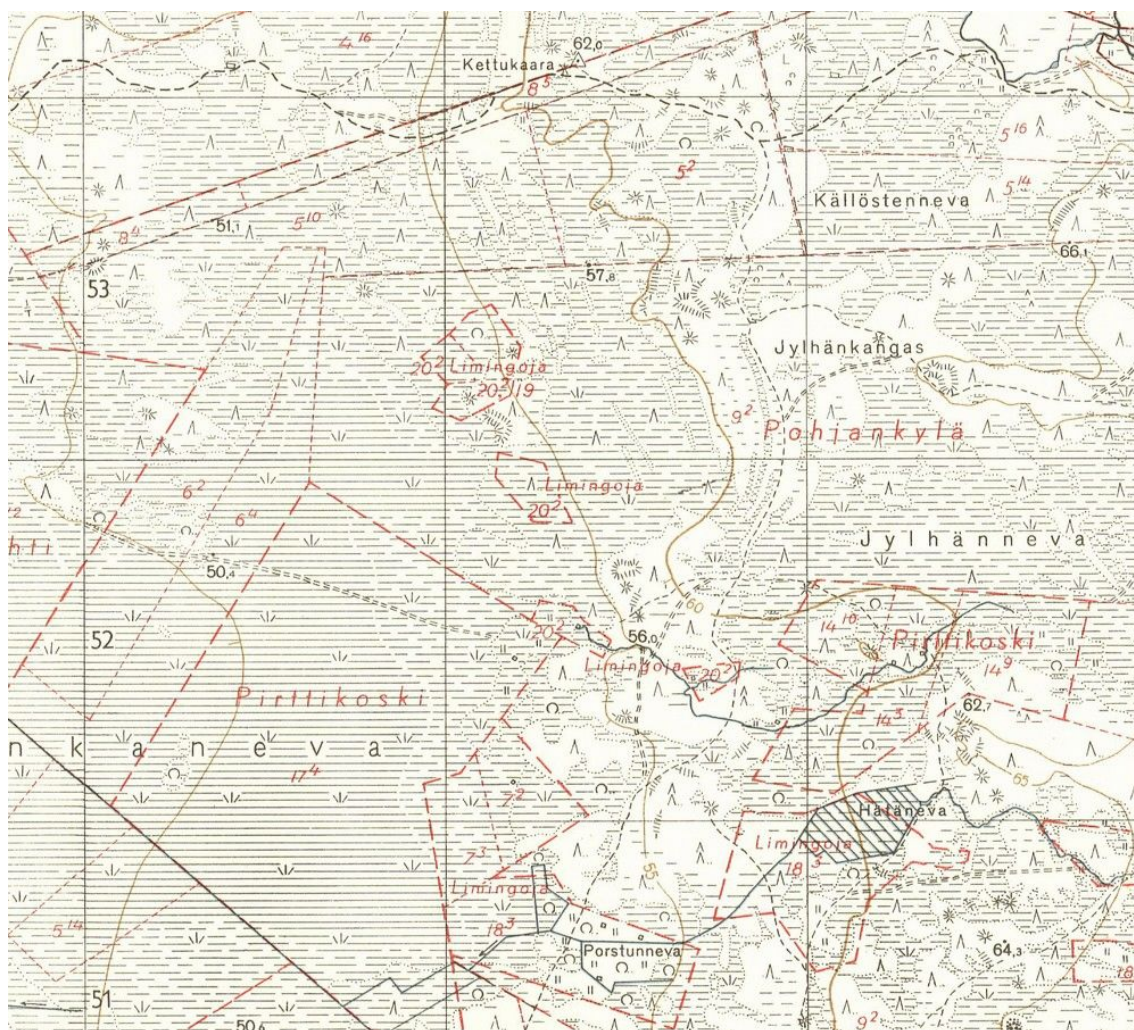
Historiallisten karttojen perusteella alueella ei ole sijainnut asutusta. Lähin ennen isoajakoa perustettu asutus sijaitsee n.3,5-5 etäisyydellä Liminkakylän Kopistossa ja Keskikylässä. Tunnetusti seutu on ollut voimakasta tervantuotanto aluetta ja lähistöllä sijaitseekin useita tervahautoja. Soita on otettu niityiksi oletettavasti jo 1800-luvun puolella. Vanhimille peruskartoille on merkitty niittylatoja mm. Jylhänojan varrelle.

Claess Claessonin laatima geometrinen kartta a vuodelta 1653 Pyhäjoen kohdalta ja Raahen eteläosasta, <http://www.vanhakartta.fi>

Ote 1800-luvun puolivälissä laaditusta Kalmbergin kartastosta. Kohdealueella ei ole merkintöjä esim. metsätiestä. Pyhäjoen ja Raahen rajalta kulki metsätie etelään kohdealueen itäpuolella, <http://www.vanhakartta.fi>

Ote vuoden 1953 peruskartasta. Jylhännevan ja Liminkanevan välillä Jylhänojan varrelle on merkitty useita niitty latoja, Liminkanevan läpi johti talvitie. Maanmittauslaitos, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

5. Tulokset

Lisäselvityksessä ei löytynyt uusia arkeologisia kohteita. Tuloksen perusteella tarkastettujen voimalapaikkojen sijoittamisella suunnitellusti ei olisi vaikutusta arkeologisiin kohteisiin.

3.11.2017

Jaana Itäpalo

Jaana Itäpalo

6. Aineistoluettelo

Digitaalinen aineisto:

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto: Pitäjänkartat, Pyhäjoki, Arkistolaitoksen digitaaliarkisto,
<http://digi.narc.fi/digi/search.ka>

Geologian tutkimuskeskus,
<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

Maanmittauslaitos,
<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto: Kulttuuriympäristön palveluikkuna, muinaisjäännösrekisteri ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, Pyhäjoki:
<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Kirjallisuus:

Matinolli Eero, Huikari Olavi ja Huurre Matti, Suur-Pyhäjoen historia. 1969.

Vetten laijoilta. Pyhäjoen historiaa kivikaudelta 1990-luvulle. 1997.

Muu aineisto:

Schulz Hans-Peter, Rannansiirtymistaulukko.